

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

_____ 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Розвиток освіти в ранньомодерній та модерній Україні: джерела та історіографія

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

спеціальність: 032 «Історія та археологія»

вид дисципліни: вибіркова

історичний факультет

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

«21» травня 2019 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Посохова Людмила Юріївна, докт. істор. наук,
професор кафедри історії України

Програму схвалено на засіданні кафедри історії України

Протокол від “31” травня 2019 року № 14

Завідувач кафедри історії України

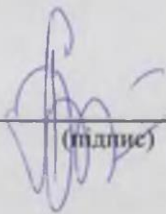

_____ (підпис)

Калініченко В.В.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від “08” червня 2019 року № 10

Голова методичної комісії

_____ (підпис)

Тумаков О.І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Розвиток освіти в ранньомодерній та модерній Україні: джерела та історіографія» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

третього рівня вищої освіти – доктора філософії
 (назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)
 галузі знань – 03 – гуманітарні науки
 спеціальності 032 – історія та археологія

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес дослідження розвитку освіти в ранньомодерній та модерній Україні, особливостей його перебігу у названі історичні періоди.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Джерела та історіографія освітнього процесу в ранньомодерній Україні.
2. Розвиток освіти в модерній Україні: основні джерела та історіографія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є

підготовка історика-професіонала, науковця, що володіє сучасними методами дослідження явищ культури, формування системи знань про закономірності дослідження розвитку освіти в ранньомодерній та модерній Україні, особливостей його перебігу у названі історичні періоди, а також засвоєння аспірантами дослідницьких підходів до інтерпретації та практичними навичками опрацювання джерел з історії освіти.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є набуття знань про особливості дослідження розвитку освіти в ранньомодерній та модерній Україні.

1.3. Кількість кредитів: денне – 5

1.4. Загальна кількість годин: 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2	
Семестр	
1	
Лекції	
30	
Практичні, семінарські заняття	
год.	
Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота	
120 год.	
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми здобувачі третього рівня вищої освіти – доктора філософії повинні досягти таких результатів навчання:

Здатність об'єднувати (синтезувати) та обговорювати нещодавні публікації в межах та поза областю дослідження.

Здатність використовувати критичні знання в громадській сфері, що підтверджено публікацією принаймні однієї оглядової статті та статті- огляду книги.

Здатність детально розробляти та презентувати переконливо групі кваліфікованих дослідників добре обґрунтований план дослідження для розв'язання важливої задачі.

Здатність завершити розширений оригінальний результат дослідження, що ґрунтується на критичному розгляді джерел та забезпечений необхідним науковим апаратом - таким, як нотатки, бібліографія та публікація відповідних документів.

Здатність презентувати результати дослідження в науковому та ненауковому контекстах, усно та письмово, у формі наукових семінарів, наукових зустрічей та громадських ініціатив (соціально орієнтовані робочі зустрічі).

Здатність підбирати матеріал для преси, об'єднання інформації з питань викладацько-професорських ініціатив, публікувати їх в пресі чи на веб- сторінці.

Здатність ефективно планувати час для отримання необхідних результатів.

Здатність знаходити, аналізувати та об'єднувати корпус документів з різних архівів; та джерел у дисертації та в попередньому дослідженні.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Джерела та історіографія освітнього процесу в ранньомодерній Україні.

ТЕМА 1. Предмет і завдання курсу. Періодизація культурно-освітнього процесу в Україні.

Предмет і завдання курсу. Зміст понять «культура», «освіта» та «виховання» в різні часи. Сучасні концепції культури та феномен освіти. Періодизація історії української культури та освіти. Значення матеріалу курсу для дослідження історії України.

Основні джерела для вивчення курсу. Характеристика загального стану наукової розробки теми. Методологічні проблеми дослідження історії української культури та освіти. Фундаментальні дослідження з історії культури та освіти України ранньомодерної доби.

ТЕМА 2. Джерела з історії освітнього процесу в ранньомодерній Україні.

Загальна характеристика основних типів джерел з історії освітнього процесу в ранньомодерній Україні. Методика дослідження різних видів джерел з історії культури. Характеристика актових матеріалів, які містять інформацію з історії освіти. Різновиди джерел статистичного характеру, які містять інформацію з історії освіти. Характеристика дослідницьких підходів до інтерпретації та вироблення практичних навичок з опрацювання «Его-документів». Аналіз джерел, написаних від першої особи з викладом

особистої участі/сприйняття автором явищ, пов'язаних з культурно-освітнім процесом. Практичні заняття, під час яких відбуватиметься обговорення та коментування уривків листів, мемуарів, щоденників та нотаток XIV- XVIII ст., що містять відомості з історії освіти. Джерела, найважливіші/характерні тексти, в яких присутні конкретні приклади з освітніх стратегій «маленьких» та «великих» людей ранньомодерної доби.

ТЕМА 3. Історіографія освітнього процесу в ранньомодерній Україні.

Українська та західна історіографія: зміна парадигм дослідження Речі Посполитої в останні десятиліття XX століття. Перспективи дослідження «прихованої» культурно-інтелектуальної історії. «Олюднення» простору в українській історіографії історії культури та освіти України XVI–XVIII ст. Новаторські підходи до дослідження освітніх практик людей різних соціальних станів. Спроби аналізу індивідуальних освітніх стратегій та прагнень людей ранньомодерної України в сучасній історіографії. Досягнення української та західної історіографії у вивченні освітніх інституцій України. Українська культура та освіта як частина річпосполитської культурно-освітньої традиції. Україна і Росія XVII – XVIII ст.: культурно-освітня взаємодія. Україна та ісламська цивілізація: культурна взаємодія. Застосування різних методик до реконструкції різноманітних освітніх практик. Дослідження діяльності освітніх інституцій та освітніх практик: відмінність інструментарію історика. Освіта в ранньомодерній Україні очима історика та педагога: відмінності підходів «Вписування» результатів досліджень з історії освіти в загальний наратив історії України та української культури.

Розділ 2. Розвиток освіти в модерній Україні: основні джерела та історіографія.

ТЕМА 1. Джерела з історії освітнього процесу в модерній Україні.

Загальна характеристика основних типів джерел з історії освітнього процесу в модерній Україні. Методика дослідження різних видів джерел з історії освіти в Україні. Характеристика актових матеріалів, які містять інформацію з історії освіти. Діловодні документи освітніх установ: типологія, методи джерелознавчого аналізу, інформативна цінність. Різновиди статистичних джерел, які містять інформацію з історії освіти. Методика дослідження статистичних матеріалів з історії освіти. Періодична преса. Відомчі та наукові періодичні видання як джерело з історії освіти. Сучасні методи роботи з пресою. Характеристика дослідницьких підходів до інтерпретації та вироблення практичних навичок з опрацювання «Его-документів». Аналіз джерел, написаних від першої особи з викладом особистої участі/сприйняття автором явищ, пов'язаних з культурно-освітнім процесом. Художня література: методи аналізу. Практичні заняття, під час яких відбуватиметься обговорення та коментування різних видів джерел з історії освіти в Україні XIX-XX ст. Джерела, найважливіші/характерні тексти, в яких присутні конкретні приклади з освітніх стратегій «маленьких» та «великих» людей модерної доби.

Тема 2. Історіографія освітнього процесу в Україні XIX-XX ст.

Українська та західна історіографія: зміна парадигм дослідження культурно-освітньої політики Російської та Австро-Угорської імперій в останні десятиліття XX століття. Перспективи дослідження «прихованої» культурно-інтелектуальної історії. «Олюднення» простору в українській історіографії історії культури та освіти України XIX-XX ст. Новаторські підходи до дослідження освітніх практик людей різних соціальних станів. Реконструкція індивідуальних освітніх стратегій та прагнень людей модерної України в сучасній історіографії.

Досягнення української та західної історіографії у вивченні освітніх інституцій України. Україна і Росія XIX-XX ст.: культурно-освітня взаємодія. Застосування різних методик до реконструкції різноманітних освітніх практик. Дослідження діяльності освітніх інституцій та освітніх практик: відмінність інструментарію історика. Освіта в модерній Україні очима історика та педагога: відмінності підходів. Макро- та мікропідходи до написання біографій видатних діячів освіти України. Історія повсякденності та історія освіти. Усноісторичні дослідження в царині історії освіти. Мікроісторичний підхід в дослідженнях з історії освіти, його реалізація на практиці. Історія читання/історія книги та історія освіти: спільність та відмінність підходів. Історія освіти в калейдоскопі сучасних інтерпретацій.

Тема 3. Сучасні дослідження культурно-освітніх контактів українського народу.

Актуальність дослідження проблем культурного трансферу (освітні форми та інституції) й адаптації у контексті історичних зв'язків різних культур та субкультур. Традиції дослідження культурно-освітніх контактів українського народу: напрацювання, висновки. Перспективи дослідження культурного трансферу: сучасні підходи європейської та української історіографії.

ТЕМА 4. Мета-наратив та дослідження розвитку освіти в Україні.

«Вписування» результатів досліджень з історії освіти в загальний наратив історії України та історії української культури. Позитивізм, реалізм, модернізм, постмодерн та тенденції дослідження розвитку освіти. Фундаментальні дослідження з історії культури та освіти України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Джерела та історіографія освітнього процесу в ранньомодерній Україні												
Тема 1. Предмет і завдання курсу. Періодизація культурно-освітнього процесу в Україні	22	2					20					

Тема 2. Джерела з історії освітнього процесу в ранньомодерній Україні	26	6				20						
Тема 3. Історіографія освітнього процесу в ранньомодерній Україні	26	6				20						
Разом за розділом 1	74	14				60						
Розділ 2. Розвиток освіти в модерній Україні: основні джерела та історіографія												
Тема 1. Джерела з історії освітнього процесу в модерній Україні	26	6				20						
Тема 2. Історіографія освітнього процесу в Україні XIX-XX ст.	26	6				20						
Тема 3. Сучасні дослідження культурно-освітніх контактів українського народу	12	2				10						
Тема 4. Мета-наратив та дослідження розвитку освіти в Україні	12	2				10						
Разом за розділом 2	76	16				60						
Усього годин	150	30 (індивідуальні заняття 20% від загальної кількості годин)				120						

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	Предмет і завдання курсу. Періодизація культурно-	20	Співбесіда

	освітнього процесу в Україні.		
2	Джерела з історії освітнього процесу в ранньомодерній Україні	20	Співбесіда
3	Історіографія освітнього процесу в ранньомодерній Україні	20	Співбесіда
4	Джерела з історії освітнього процесу в модерній Україні	20	Співбесіда
5	Історіографія освітнього процесу в Україні XIX-XX ст.	20	Співбесіда
6	Сучасні дослідження культурно-освітніх контактів українського народу	10	Співбесіда
7	Мета-наратив та дослідження розвитку освіти в Україні	10	Співбесіда
	Разом	120	

6. Індивідуальні завдання

Реферат, доповідь.

7. Методи навчання

- індуктивний;
- дедуктивний;
- аналітичний;
- синтетичний;
- дослідницький.

8. Форми оцінювання

- поточний контроль здійснюється у формі виступів з доповідями та коментарів при проведенні дискусій, оцінювання творчих індивідуальних завдань (реферат), перевірки рецензій;
- проміжний контроль проводиться у формі письмового опитування;
- підсумковий контроль передбачає проведення екзамену з усього курсу.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та самостійна робота							Разом	Підсумковий семестровий контроль (чотири рівневі шкали оцінювання)	Сума
Розділ 1			Розділ 2				60	40 (10 балів)	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			

5	10	10	10	10	10	5		за перше питання, 15 – за друге та третє)	
---	----	----	----	----	----	---	--	---	--

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія : Підруч. для вузів / Анатолій Миколайович Алексюк, Міжнародний фонд "Відродження", Програма "Трансформація гуманітарної освіти в Україні" . – Київ : Либідь, 1998 . – 558 с.
2. Бобіна О.В. Історіографія історії України: Навчальний посібник. – Миколаїв: УДМТУ, 2002.
3. Богдашина О.М. Джерелознавство історії України: питання теорії, методики, історії». Навчально-методичний посібник. Харків, 2008.
4. Гломозда К. Ю. Стан сучасної української історіографії як наукова проблема // Наукові записки. Том 21, Історичні науки / Національний університет "Києво-Могилянська академія". 2003.
5. Зашкільняк Л. Замітки про сучасну українську історіографію / Л. Зашкільняк // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. — К., 2009. — Вип. 15, ч. 1. С. 13-29.
6. Історія української культури : навчальний посібник для вузів / Тетяна Федорівна Мельничук, Ірина Василівна Грищенко, Валентина Василівна Панталієнко, Сергій Анатолійович Сироватський, Тетяна Михайлівна Мисюра, Національний університет біоресурсів і природокористування України ; За ред. Олена Юрївна Павлова . – К. : ЦУЛ, 2012.
7. Когут З. Коріння ідентичності: Студії з ранньомодерної та модерної історії України. – К., 2004.
8. Кордон М.В. Історія української культури : навчальний посібник / Микола Володимирович Кордон ; Кер. проекту Володимир Маркович Піча . – Львів : Магнолія-2006, 2011 .
9. Лузан П. Г. Історія педагогіки та освіти в Україні : Навч. посіб. / П. Г. Лузан, О. В. Васюк, О. М. Бернова. - К. : Нац. аграр. ун-т, 2007. - 300 с.

10. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні : Навчальний посібник / Людмила Андріївна Медвідь . – Київ : ВІКАР, 2003 . – 335 с.
11. Сірополко С.О. Історія освіти в Україні / Степан Онисимович Сірополко, Український Вільний університет ; Вступ.ст. С. Ільницький, Т. Беднаржова . – Київ : Наукова думка, 2001 . – 912 с.
12. Сучасна українська історіографія: проблеми методології та термінології: Матеріали Всеукраїнського науково-методологічного семінару (Київ, 17 червня 2004 р.). Збірник статей, К., 2005.
13. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: Здобутки і проблеми. – Львів, 2004.
14. Шейко В. М. Історія української культури : навчальний посібник / Василь Миколайович Шейко, Василь Якович Білоцерківський . – 4-те вид., стер . – К. : Знання, 2012 .
15. Шейко В. М. Історія української культури : навчальний посібник / Василь Миколайович Шейко, Василь Якович Білоцерківський . – 2-ге вид., випр . – К. : Знання, 2010.
16. Яковенко Н.М. Дзеркала ідентичності: Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVII- початку XVIII століття.— Київ: Laurus, 2012.
17. Patrimonium. Студії з ранньомодерної історії Центрально-Східної Європи. Т.1: Ранньомодерна людина: Простір – влада – право XVI – XVIII століть / за ред. В. Михайловського і Я. Столицького. Київ – Краків: Laurus, 2015.

Допоміжна література

1. Бакіров В.С. Університет і суспільство. Х., 2011.
2. Борисенко В.Й. Боротьба демократичних сил за народну освіту на Україні в 60 – 90-х роках XIX ст. К., 1980.
3. Ганелин Ш. Очерки по истории среднего образования в России во второй половине XIX века. Гимназия и учебный процесс в ней. Т. 1. Л., 1947.
4. Гриценко М.С. Нариси історії школи в Українській РСР. К., 1966.
5. Историко-статистический очерк общего и специального образования в России. СПб., 1883.
6. Києво-Могилянська академія в іменах, XVII–XVIII ст. : енцикл. вид. / упоряд. З. І. Хижняк ; за ред. В. С. Брюховецького. К., 2001.
7. Коляска І. Освіта в Радянській Україні. Торонто, 1970.
8. Константинов Н.А., Струминский В.Я. Очерки по истории начального образования в России. М., 1953.
9. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636). К., 1990.
10. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933). К., 1996.
11. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР: 1917 – 1941 гг. М., 1980.
12. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР: вт. пол XIX в. М., 1976.
13. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР: конец XIX – начало XX в. – М., 1991.
14. Пенішкевич О. Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII – початок XX століття). Чернівці, 2002.
15. Парфіненко А.Ю. У пошуках причин «ліквідації» університетів України (аналіз радянської журнальної публіцистики 1920-х – 1930-х років). Х., 2008.

16. Поляков М.В., Савчук В.С. Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи. – К., 2004.
17. Посохова Л. Ю. На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст. Х., 2011.
18. Родин Р.И. Народное образование на Правобережной Украине в 70 – 80-х годах XIX века. К., 1969.
19. Розвиток вищої освіти в УРСР: В 2 т. К., 1968.
20. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.). К., 1991.
21. Рябченко О. Студенти радянської України 1920 – 1930-х років: практики повсякденності та конфлікти ідентифікації. Х., 2012.
22. Степанович Е.П. Высшая специальная школа на Украине (конец XIX – начало XX в.). К., 1991.
23. Университет в Российской империи XVIII – первой половины XIX века / под ред. А.Ю. Андреева, С.И. Посохова. М., 2012.
24. Чехов Н. Народное образование в России с 60-х годов XIX в. М., 1912.
25. Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. Львів, 2005.
26. Яковенко Н. Латинське шкільництво і «шкільний гуманізм» в Україні кінця XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. 1997. № 1/2.
27. Яременко М. «Академіки» та Академія. Соціальна історія освіти й освіченості в Україні XVIII ст. Х., 2014.

Інформаційні ресурси

1. Мультимедійний проектор
2. Діапроектор
3. CD та DVDдиски